

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

Samband mellan uppfostran och anknytning som vuxen; Har åldersdifferensen mellan mor och barn någon betydelse?

Philip Landgren

Kandidatuppsats vt 2005

Handledare: Gun Persson

Abstract

I denna rapport undersöktes samband mellan föräldrastilar och anknytningsmönster. Vidare undersöktes om åldersdifferensen mellan mor och barn hade någon inverkan på föräldrastilen och barnets anknytningsmönster som vuxen. Sjuttio två universitetsstuderande deltog i undersökningen och fyllde i fyra frågeformulär. Det första formuläret behandlade bakgrundsinformation, det andra föräldrastilar och de två övriga mätte anknytning. Pearsons korrelationstest visade att det fanns ett positivt signifikant samband mellan en auktoritär uppfostran och ångest, samt ett negativt signifikant samband mellan en auktoritativ uppfostran och ett undvikande beteende. ANOVA-analys visade att i de fall där åldersdifferensen mellan mor och barn var liten, skattades mödrarnas uppfostringsstil som signifikant mer auktoritativ än i de fall där åldersdifferensen mellan mor och barn var stor. I övrigt var sambanden i undersökningen mycket svaga. Diskussionen tar upp validiteten i resultaten, tillförlitligheten i testen, samt möjliga förbättringar av undersökningsmetoden.

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Syfte	5
Föräldrastilar	6
<i>Auktoritär uppfostran</i>	7
<i>Auktoritativ uppfostran</i>	7
<i>Slapphänt uppfostran</i>	8
<i>Negligerande uppfostran</i>	8
Mamma-barn relationen	9
John Bowlby och grundandet av anknytningsteorin	9
Mary Ainsworth och klassificeringen av anknytning	11
<i>Det tryggt anknutna barnet</i>	12
<i>Det undvikande/avvisande barnet</i>	12
<i>Det ambivalent/resistent anknutna barnet</i>	13
<i>De desorienterade/desorganiserade samt de icke klassificerbara fallen</i>	13
Samband mellan uppfostringsstil och barns anknytning.....	14
Specifika hypoteser om samband mellan uppfostringsstil och anknytning	15
Anknytningsmönster hos vuxna	15
<i>Mätning av anknytning hos vuxna</i>	17
Kan man tala om stabilitet i anknytning?.....	17
<i>Tidsaspekten</i>	18
Åldersdifferensen som möjlig påverkan på föräldrastilen och barnets anknytning	19
Påverkan från övriga variabler	20
<i>En eller två föräldrar</i>	20
<i>Syskon</i>	21
<i>Effekter av dagisvistelse</i>	21
Metod	22
Deltagare	22
Mätinstrument	22
<i>Bakgrundsfakta</i>	22
<i>Föräldrastilstestet</i>	22
<i>RSQ</i>	23
<i>ECR</i>	23
Procedur	24
Resultat.....	24
Är de använda testen tillförlitliga?	24
<i>Bakgrundsfakta</i>	25
<i>Föräldrastilstestet</i>	26
<i>RSQ – Relationship Scales Questionnaire</i>	27
<i>ECR – Experiences in Close Relationships</i>	28
Utfall av föräldrastils- och anknytningstestet.....	29
<i>Föräldrastil</i>	29
<i>ECR</i>	29
Samband mellan föräldrastil och anknytning.....	30
Skillnader mellan grupper på grund av åldersdifferens	30
Övriga skillnader mellan grupper.....	31
<i>Könsskillnader</i>	32
<i>Ålder och placering i syskonskaran</i>	32
<i>Familjekonstellation, föräldrars utbildningsnivå och barnomsorg</i>	32

Diskussion	32
Tolkning av resultat.....	33
Tillförlitligheten i de använda testen.....	35
<i>Föräldrastilstestet</i>	35
<i>Relationship Scales Questionnaire – RSQ</i>	37
<i>Experiences in Close Relationships – ECR</i>	38
Sammanfattning	38
Hur kan man gå vidare?	39
Referenslista	40
Appendix 1	43
Appendix 2	44
Appendix 3	45
Appendix 4	49

Inledning

Hur påverkas våra relationer till andra människor av tidigare erfarenheter? Vad gör vissa människor trygga och öppna, och andra osäkra och inbundna? Många är överens om att barndomen spelar en stor – om inte helt avgörande – roll i utvecklandet av individen. Det finns dock många som även poängterar senare erfarenheters betydelse. Självklart kan det finnas störningar med genetisk grund (t ex autism), som påverkar ens relationer, men denna undersökning fokuserar på fysiskt normala människor.

Om uppväxten har en stor inverkan på en persons utveckling, och uppväxten är direkt kopplad till familjen, så måste man ställa sig frågan: vad är en bra förälder? Eller med andra ord; hur ser den optimala föräldern ut, som ger barnet den bästa uppväxten, och en trygg personlighet som vuxen? Ämnet är alltid en het samhällsdebatt, där alla tycks vilja framställa sig själva som experter.

Jag kommer först att specificera syften och frågeställningar kring ämnet. Sedan följer en beskrivning av de olika uppfostringsstilar en förälder kan anta. Därefter följer en utförlig bild av hur man kan se på mor-barn relationen – hur barnet anknyter till modern. Slutligen tas faktorer upp, som kan ha en påverkan på relationen. Viktigast av dessa i denna undersökning är ålderskillnaden mellan modern och barnet.

Syfte

Ett syfte med denna undersökning är att undersöka samband mellan upplevelser av relationen till modern och ens relationer till andra människor som vuxen. Det är intressant att undersöka vilken uppfostringsstil man upplever att föräldern (denna undersökning är begränsad till modern) använt, eftersom det finns en mängd undersökningar som fokuserar på föräldraegenskaper som är högst relevanta för barnets bindning och utveckling – men de är specificerade för små barn, och behöver inte vara lika relevanta när barnet blir äldre. Det är därför viktigt att finna faktorer som utgör en kontinuerlig påverkan på en individs bindning under uppväxten (Kerns, Tomich, Aspelmeier & Contreras 2000). En sådan faktor kan vara uppfostringsstilen.

Med andra ord; Kan man predicera en persons syn på relationer som vuxen, utifrån förälderns uppfostran under uppväxten? Hypotesen är att det är möjligt. Detta tar inte

ställning till huruvida barnet påverkar föräldern, utan enbart det faktum att föräldern kan påverka barnets personlighet.

Det vanligaste sättet att mäta kopplingar mellan föräldrarnas beteende och barnets anknytning är att man undersöker båda parter var för sig och i integration med varandra (t ex med ”the strange situation” och en kompletterande Adult Attachment Interview). Det som skiljer sig åt i denna undersökning är att den inte intresserar sig för föräldrarnas faktiska beteende, utan för hur individen *upplevde föräldrarnas uppfostran*.

Ett andra syfte med undersökningen är vidare att undersöka en variabel, som verkar ha förbisetts (eller bedömts vara ointressant) i tidigare undersökningar om relationer mellan föräldrar och barn. Denna variabel är föräldrarnas ålder, eller mer specifikt; ålderskillnaden mellan föräldern och barnet (denna undersökning är begränsad till att undersöka moderns ålder).

Är ålderskillnaden mellan modern och barnet en predicerande faktor för skillnader i uppfostringsstil och anknytningen hos barnet (och i förlängningen den vuxna individen)? Man kan prata om en predicerande faktor, eftersom åldersdifferensen är en konstant term; den kan inte påverkas av relationen mellan mor och barn. Däremot skulle ålderskillnaden kunna påverka relationen. En effekt på detta samband är således enkelriktad. Frågan är intressant, eftersom människor rent naturligt ändrar sig med åren. Det finns skillnader i livserfarenhet och ekonomisk situation, men även i fysisk hälsa och energi, som kan påverka ens roll som förälder.

Min hypotes är att ålderskillnaden har en påverkan på anknytningen och föräldrastilen, men att det inte på förhand går att anta i vilken riktning och utsträckning som denna effekt kommer att visa sig.

Föräldrastilar

Familjer skiljer sig åt i hur de är strukturerade och – av särskilt intresse i denna undersökning – hur de uppfostrar sina barn. Gemensamt över kulturer i hur man uppfostrar barn, är tre grundläggande mål som föräldern har för sitt barn (Cole et al., 2005). Det handlar först och främst om ett överlevnadsmål, och i ett längre perspektiv om ekonomiska och kulturella målsättningar. Med det menas att ge barnet förutsättningar att skaffa sig förmågor som gör dem produktiva som vuxna, samt att de ska anamma grundläggande kulturella värderingar, inom den grupp de tillhör. Cole med flera (2005) menar att föräldrarna anpassar uppfostringsstilen för att se till att målen uppfylls på bästa sätt, och att föräldrastilen på så vis

speglar i vilken utsträckning målen är hotade. Det bör nämnas att sättet på vilket en förälder uppfostrar sitt barn, vilka strategier som används, inte behöver var på en medveten nivå (Cole et al., 2005).

Man kan kategorisera föräldrarnas beteenden gentemot sina barn i föräldrastilar, baserade på specifika personlighetsegenskaper hos föräldrarna. Den kategorisering som är den allmänt kända delar upp föräldrabetenden i fyra grupper. Dessa skapas genom en operationalisering av föräldrabetende över två dimensioner: värme kontra kall hållning till barnet, respektive restriktivitet kontra tillåtande attityd. Den ursprungliga modellen (Baumrind, 1971, 1980) skilde enbart på tre typer av föräldrabetende; den auktoritativa, den auktoritära och den slapphänta föräldern. Vem som först använde termen ”negligerande föräldrastil” är oklart. Den tidigaste artikeln som nämner den (enligt sökning i PsycARTICLES) är från 1986 (Rohrbeck & Twentyman, 1986), men det är troligt att kategorin använts långt tidigare.

Tabell 1. *Föräldrastilarna (Karlsson, 2004)*

	Varm	Kall
Restriktiv	Auktoritativ	Auktoritär
Tillåtande	Slapphänt	Negligerande

Auktoritär uppfostran. Den kanske mest kända föräldrastilen är den *auktoritära* stilen, eftersom den är traditionell och ofta karaktäriseras på film och i romaner (t ex *Ondskan* av Jan Guillou, eller *Döda poeters sällskap* av Tom Schulman). Denna stil kännetecknas av att föräldrarna utövar en stor makt och kontroll över barnet, men på ett kallt och hårt sätt. Barnets behov försummas ofta, och ett brott mot de uppsatta reglerna, följs upp av någon form av bestraffning. Barnet får dessutom en liten mängd värme och kärlek. En belöning för en framgång är oftare av materiell karaktär (Karlsson, 2004). Barn som fått en auktoritär uppfostran har en bristande social kompetens, och är i allmänhet tillbakadragna (Karlsson, 2004; Cole, Cole & Lightfoot, 2005).

Auktoritativ uppfostran. Den *auktoritativa* (efter engelskans ”authoritative”) stilen översätts ibland felaktigt som ”demokratisk föräldrastil”. Denna översättning förvränger innebörden av föräldrarnas beteende. En auktoritativ förälder behöver inte nödvändigtvis vara demokratisk,

eller kan i vissa fall inte alls vara det, för att uppfylla kriterierna för utövare av auktoritativ uppfostran.

Det som kännetecknar den auktoritativa föräldern är dess förmåga att uttrycka värme och kärlek mot sitt barn, samtidigt som han/hon har kontroll över barnet, kan sätta upp tydliga regler och se till att dessa följs. Det som skiljer den här stilen från den auktoritära, är föräldrarnas förmåga att kommunicera med sitt barn på ett öppet och varmt sätt. De har en nära känslomässig relation och ömsesidigt förtroende. Föräldern kan motivera sina regler och diskutera dessa med barnet (Karlsson, 2004; Cole, Cole & Lightfoot, 2005). Det är möjligen detta som ger upphov till missförståndet ”demokratisk förälder”. Självklart är föräldern mycket mer demokratisk än den auktoritära, men i slutändan så är det föräldern som bestämmer, och barnet accepterar det. Barn som fått en auktoritativ uppfostran har generellt en god självkänsla och upplever att de har kontroll över sin situation (Cole, Cole & Lightfoot, 2005).

Slapphänt uppfostran. Den *slapphänta* föräldern har onekligen en negativ klang över sig, men det är lite missvisande. Dessa föräldrar bryr sig verkligen om sina barn, även om termen antyder något annat. Den slapphänta föräldern uppvisar, liksom den auktoritativa föräldern, en hög grad av känslomässig värme och omtanke mot sitt barn, och är uppmärksam på dess behov. Den slapphänta delen ligger i föräldrarnas oförmåga att sätta gränser. Barnet får inga tydliga regler, och om det skulle få det, så följs de inte upp på ett konsekvent sätt (Karlsson, 2004; Cole, Cole & Lightfoot, 2005). Barnet får med andra ord göra lite som det vill. Barn som får denna uppfostran är generellt sett i högre grad omogna, impulsiva, och beroende av andra (Cole, Cole & Lightfoot, 2005).

Negligerande uppfostran. En negligierande förälder sätter varken upp regler eller visar den ömhet som barnet behöver. De tycks överhuvudtaget bry sig så lite som möjligt om sina barn. Detta har vanligtvis sin grund i att föräldrarna själva har allvarliga problem, vilket medför att deras barn ofta får liknande svårigheter (Karlsson, 2004). Lyckligtvis är denna uppfostringsstil mycket ovanlig. Man räknar med endast ett fåtal av föräldrarna (i västerländska samhällen) anammar denna stil.

Mamma-barn relationen

När man ska studera relationen mellan modern och barnet, hur modern beter sig mot barnet och hur barnet skapar band till modern (och till andra människor), samt hur bandet utvecklas, behövs en stabil teoretisk grund att stå på. För att kunna förstå hur barnet kan ges en gynnsam utveckling behöver man ställa följande fråga: Vad skiljer en trygg individ från en otrygg? Före 1950 dominerade två grenar inom detta område; den psykodynamiska teorin om objektrelationer och inlärningsteorin om beroende (behavioristisk).

Ett spädbarnet fysiologiska drifter som behöver tillfredsställas. Eftersom barnet inte klarar av detta på egen hand, skapar den emotionella band till en person som kan tillfredsställa behoven – i de flesta fall mamman. Hur bra mamman är på att tillfredsställa dessa drifter påverkar kvalitén på relationen. Den psykodynamiska teorin tillskriver därmed barnet en passiv roll i skapandet av relationen (Goldberg, 2000). Barnet är inte passivt i den bemärkelsen att det inte aktivt deltar i relationen. Det handlar snarare om att barnet på grund av dess begränsade förutsättningar inte kan påverka ramarna inom vilken relationen äger rum.

Den behavioristiska inlärningsteorin ser relationen ”mamma-barn” som ett mönster av inlärning hjälplöshet, och att inlärningen sker i enlighet med de premisser som gäller för inlärda beteenden generellt (Goldberg, 2000). Här är spädbarnet verkligen försatt i en passiv roll, då man fokuserar på barnet som det som ska lära sig, och på mamman som den som ska bidra med kunskap. Detta kan vara en acceptabel modell för enklare kognitiva färdigheter, men det är för trivialt för att kunna beskriva de komplexa strukturer som formar relationen mellan mamma och barn.

John Bowlby och grundandet av anknytningsteorin

Den psykodynamiska och den behavioristiska teorin ifrågasattes i slutet av 50-talet av John Bowlby (det bör påpekas att Bowlby har en psykoanalytisk bakgrund). Han kritiserade främst teorierna om separation och bindning. Enligt den psykodynamiska och den behavioristiska teorin är grunden för den libidinösa relationen mellan mamman och barnet att mamman tillfredsställer grundläggande behov, t ex ger mat. Bowlby (1988) menar istället att grunden för barnets bindning är av social karaktär. Anknytningsteorin betonar relationen mellan modern och barnet i sig som drivkraften, framför moderns förmåga att ge mat. Det mest kända experimentet som belyser detta, och som utfördes ungefär vid samma tidpunkt som Bowlby la fram sina teorier, är det så kallade ”ap-experimentet”. Två forskare, Harlow och Harlow, separerade nyfödda apungar från sina mammor vid födseln. De ”erbjöds” istället två olika

surrogatmammor. Den ena surrogatmamman – ett försök att efterlikna en riktig apamma – var mjuk och aplik till utseendet. Den andra modellen var gjord i ståltråd, och hade inga apliknande egenskaper (förutom proportionerlig storlek). Däremot hade den en nappflaska fäst på sig, vilket var apungens enda möjlighet att få mat. Det intressanta med studien var att apungarna föredrog modellen som mest liknade en apamma, framför den som gav dem mat. Man drog slutsatsen att närhet och trygghet var viktigare än mat, när det gällde att skapa en nära relation till en modersgestalt (Karlsson, 2004).

Enligt Bowlby räcker inte den traditionella psykoanalysen till för att förklara den starka, intensiva bindningen till mamman. Det tydligaste exemplet på det är separationen och med den separationsångesten. Hur separation ger upphov till ångest har tidigare förbryllat forskare (Bowlby, 1988). Bowlby tar sig an problemet ur ett etologiskt perspektiv (etologi - läran om djurens beteende och orsakerna till det);

”Svårigheterna försvinner om man anlägger ett etologiskt synsätt. Det blir då tydligt att människan liksom andra djur reagerar med fruktan på vissa situationer, inte därför att de innebär *hög* risk för smärta eller fara utan därför att de signalerar *ökad* risk” (En Trygg Bas, s 49, Bowlby, 1988; översättning: Wiking).

Det blir därmed centralt inom anknytningsteorin att studera bindningens karaktär i mamma-barn relationer utifrån separationen och barnets respons på denna. Bowlby kategoriserar dessa i tre huvudresponser; Protest (relaterad till separationsångest), förtvivlan (relaterad till sorg) och likgiltighet eller förnekande (relaterad till försvar) och menar att naturen hos dessa speglar tryggheten i bindningen mellan mamma och barn (Karlsson, 2004).

Den första responsen, protest mot separationen, innebär att barnet har separationsångest för att bli övergiven. Denna reaktion behöver inte ha en patogen innebörd. En viss grad av protest är ett tecken på att en trygg bindning uppstått mellan barnet och mamman. Skulle barnet tvärtom vara helt likgiltigt eller förnekande (den andra huvudresponsen), är detta ett tecken på att försvarsmekanismer aktiverats. Situationen att bli separerad till modern är så smärtsam, att barnet använder sig av förnekande eller bortträngning för att kunna hantera separationen (Bowlby, 1988). Slutligen kan barnet vid en separation känna och uttrycka förtvivlan. Bowlby (1988) menar att detta är relaterat till sorg över att bli lämnad.

Enligt detta synsätt blir det också uppenbart att ett barn som lämnas på dagis och inte verkar det minsta berörd av att mamma försvinner, inte nödvändigtvis behöver vara så tryggt som man i allmänhet tycks tro. ”Vad skönt, han skriker inte”, är en klassisk fras, men vad det i själva verket innebär är att situationen kan vara så smärtsam att barnets

försvarsmekanismer måste aktiveras. Detta skulle enligt Bowlbys modell vara ett tecken på likgiltighet, att bindningen mellan mamma och barn inte formats på ett bra sätt. Det bör påpekas att tolkandet av ett barn som likgiltigt i undersökningar har ifrågasatts. Man menar att barnet som förefaller undvikande, i själva verket kan uppleva en trygghet i en viss situation (t ex om de vistas på ett specifikt dagis under en lägre period), om den inte upplevs som främmande. Vad som förefaller vara ett undvikande beteende är då istället ett uttryck för att de känner sig så trygga, att de inte har ett starkt behov av mamman i just den situationen (Karlsson, 2004).

När ett bindningsbeteende aktiveras som en reaktion på separation, kan ångesten enbart upphävas genom att återförening sker. Även vid återföreningen visar sig bindningen tydligt. Vem barnet vänder sig till då det behöver stöd, är kopplat till dess ålder. Först vid tre månader börjar barnet diskriminera till ett fåtal personer. Deras kärlek till omvärlden är inte längre villkorlös. De ler i högre utsträckning mot personer de känner igen, än mot främlingar. Vid sju månader blir bindningen mer specifik – barnet accepterar inte längre tröst från främlingar.

Enligt Bowlby har bindningen tre funktioner (Karlsson, 2004). Det handlar först och främst om *överlevnad*. Bindningen fungerar vidare som en *trygg bas* för inlärning och undersökande av omgivningen. Den hjälper också till att utveckla en *inre modell för relationer*.

Mary Ainsworth och klassificeringen av anknytning

Den som kom att intressera sig för de mer individuella skillnaderna i bindningsbeteende var Mary Ainsworth (som ingick i Bowlbys forskarlag). Bowlby hade tidigare bara intresserat sig för trygg kontra otrygg bindning, men med Ainsworths framsteg kom man att dela upp bindningsbeteenden i tre kategorier. Hon genomförde två större studier, baserade på upprepade, direkta observationer i hemmiljö, först i Uganda (1953) och sedan Baltimore, USA (Goldberg, 2000). Detta ledde så småningom fram till utvecklandet av ”the strange situation”, en experimentell metod, som fokuserar på separation och återförening. Den kan utföras med viss variation, men huvudkoncepten är följande. Mamman och barnet kommer in i ett rum. Efter ett tag kommer en främmande person in i rummet. Sedan lämnar mamman rummet (separation), för att efter en stund komma tillbaka (återförening). En forskare observerar och drar slutsatser om barnets bindning till mamman, främst beroende på hur det

reagerade i de kritiska lägena (Karlsson, 2004). Denna metod har fram till dagens datum varit den mest populära för bestämning av små barns (12-18 månader) anknytning.

Forskningen i Uganda ledde fram till att Ainsworth började kategorisera anknytning i tre huvudgrupper; tryggt anknutna individer, otryggt anknutna, samt de som ännu inte skapat en bindning (Goldberg, 2000). Kategorierna omformulerades efter Baltimore-studien och Ainsworth kom fram till tre mer finslipade grupper (originaluttryck i parentes): trygga (secure), ambivalenta (resistant) och undvikande (avoidant) individer (Goldberg, 2000). Både de ambivalenta och de undvikande individerna hör hemma i kategorin ”otryggt anknutna”.

Alla individer passade dock inte in i Ainsworths tre kategorier. I takt med att forskningen gick framåt, växte det fram en idé om ytterligare en kategori (Karlsson, 2004); de individer med desorienterad/desorganiserad bindning (även denna en otrygg bindning).

Det tryggt anknutna barnet. Beskrivet utifrån ”the strange situation”, utforskar ett barn med trygg bindning till mamman lekrummet aktivt. Det söker även kontakt med främlingen. Observera att personen inte ersätter mamman, och inte kan ge tröst när hon försvinner. Främlingen är bara ett mål för nyfikenheten. Barnet visar tecken på att bli berörd när mamman lämnar rummet, t ex gråter, men detta beteende upphör relativt snabbt. När mamman kommer tillbaka, möter barnet henne med glädje. Ett stort antal amerikanska studier har visat att omkring 65 % (Cole, Cole & Lightfoot, 2005) har en trygg bindning. Motsvarande siffra i Sverige är 80 % (Karlsson, 2004).

Det undvikande/avvisande barnet. Ett barn med undvikande anknytning visar inte på lika starka tecken till att vara bunden till mamman. Det söker ingen fysisk kontakt med henne, och använder inte henne som en trygg bas för att utforska lekrummet. När mamman lämnar rummet, visar barnet inga tecken på att bry sig om det, och när mamman kommer tillbaka, verkar barnet ignorera detta. Barnet har en bindning till modern, men denna är otrygg. Detta är möjligen det mest feltolkade barnet i det vardagliga livet. Det kan tyckas som att barnet är tryggt och klarar av saker på egen hand, utan mammans stöd, men enligt anknytningsteorin är detta resultatet av att försvar aktiverats för att kunna hantera situationen (Karlsson, 2004; Bowlby, 1988). Man beräknar att 23 % av barnen i USA har denna bindningstyp (Cole, Cole & Lightfoot, 2005).

Det ambivalent/resistent anknutna barnet. Ett barn med ambivalent bindning uppvisar ett mer splittrat beteende. Det är genomgående ängsligt och ångestfyllt, även om de sitter i sin mammas knä. Barnet kräver enormt mycket tröst och värme från mamman, men det är som att det inte räcker till. Naturligt nog reagerar det med kraftiga protester då mamman lämnar rummet. Men det intressanta och det som på sätt och vis karaktäriserar denna bindningstyp, märks vid återföreningen med mamman. Det vore ett rimligt antagande att dessa barn skulle välkomna mamman och villkorslöst kasta sig i armarna på henne. Så är dock inte fallet. Barnets slits istället mellan två känslor. Å ena sidan vill det vara nära mamman för att dämpa oron, å andra sidan är det argt på henne för att hon lämnat det. När dessa känslor växelverkar, medför det komplexa beteenden från barnets sida. Dessa barn har en hög grad av rädsla för att bli övergivna, och kan inte lita på att mamman verkligen kommer tillbaka (Karlsson, 2004; Cole, Cole & Lightfoot, 2005). Amerikanska studier visar att andelen barn med denna bindning är 12 % (Cole, Cole & Lightfoot, 2005), men denna siffra varierar över kulturer. Studier i Japan visar på en högre andel, vilket ger en vink om att den kulturella bakgrunden (dels direkt genom uppfostran, dels genom samhället som helhet) har en viss påverkan (Karlsson, 2004).

De desorienterade/desorganiserade samt de icke klassificerbara fallen. Under de år som gått sedan man började att undersöka anknytning, har man haft problem med en grupp som inte tycks följa något specifikt bindningsmönster överhuvudtaget – de icke klassificerbara fallen. Det ledde till att Main & Solomon (1990) införde kategorin desorienterade (disorganized; Karlsson, 2004). Barn i denna kategori är klart otrygga i sin bindning till mamman. De kan uppvisa drag av både ambivalens och undvikande, men det saknas kontinuitet i deras beteende. Med kontinuitet menas att barnet inte följer något anknytningsmönster på en konsekvent sätt, utan växlar mellan olika strategier.

Procentsatserna för övriga kategorier antyder att andelen individer som hör hemma i denna grupp skulle vara noll, vilket inte stämmer. Det hänger samman med att barn i denna kategori klassificerats som antingen undvikande eller resistent. Det har inte gått att finna någon undersökning där man lyckats bestämma storleken på denna grupp, men vissa forskare uppskattar att den utgör en tredjedel av de otryggt anknutna individerna, det vill säga cirka 10 % (Karlsson, 2004). Det medför att de faktiska storlekarna på de två andra grupperna skulle vara något mindre.

Även om man räknar med denna kategori, så kan det fortfarande finnas barn som inte går att klassificera. Det skulle således innebära att det finns fem kategorier. Denna

undersökning utgår dock från antagandet att man kan klassificera in alla individer i de *fyra* ovan beskrivna kategorierna.

Samband mellan uppfostringsstil och barns anknytning

Det finns en mängd faktorer som kan påverka barnets anknytning. En av de faktorer som anknytningsteorin bygger på, och som är i fokus i denna undersökning, är hur föräldrarnas egenskaper och beteenden påverkar deras barns anknytning. För att kunna påvisa samband mellan föräldrars beteende eller egenskaper och deras barns anknytning behövs en operationalisering av det föräldrarna uttrycker gentemot sina barn. Denna kan göras på flera sätt.

En populär och intressant metod är att mäta anknytningen hos både föräldrar och barn. Barnets beteende observeras i hemmiljö eller med "the strange situation". Föräldrarnas anknytning mäts sedan med AAI, Adult Attachment Interview (se "mätning av anknytning hos vuxna" nedan). Man utgår då ifrån att föräldrarnas bindning till sina föräldrar påverkar uppfostran och bemötandet av barnet, och man försöker predicera barnets beteende utifrån detta (Simpson, 1998). Tanken är att anknytningsmönster förs vidare från förälder till barn, eftersom föräldrarnas bemötande av barnet styrs av den bindning de själva har till sina föräldrar. Föräldrarnas egen anknytning fungerar alltså som en operationalisering av vad han/hon uttrycker mot sitt barn.

De flesta av studierna som undersökt förhållandet mellan föräldraegenskaper och barns anknytning har fokuserat på små barn och anpassat de föräldraegenskaper man mäter utifrån dessa förutsättningar. Betydligt mindre uppmärksamhet har riktats mot de egenskaper som är av betydelse för förhållandet mellan föräldrar och äldre barn, upp i tonåren (Karavasilis, Doyle, Markiewicz, 2003). Vad som är en viktig egenskap för att ett barn ska kunna skaffa sig en trygg bindning, behöver inte vara av vikt när man studerar samma barn några år senare. Det skulle till och med kunna ha motsatt effekt. Ta som exempel föräldrarnas förmåga att finnas till hands när barnet behöver det. För ett spädbarn är det ytterst viktigt att föräldern är nära till hands, för att det ska kunna känna sig tryggt. När samma barn kommer upp i tonåren kanske samma beteende skulle kännas överbeskyddande och att tonåringen skulle uppleva det som en belastning.

När föräldrarnas beteende mot barnet (och relationen mellan de båda) förändras över tid, kan man då prata om generella drag, som karakteriserar en förälder? De olika föräldrastilarna är en intressant möjlighet att mäta föräldrarnas egenskaper över tid, eftersom de

inte tar hänsyn till en direkt ålder, eller ett specifikt beteende vid ett visst stadium, utan beskriver föräldrarnas grundläggande drag som vårdnadsgivare. Dessa drag tar sig sedan olika uttryck beroende på situationen och barnets ålder.

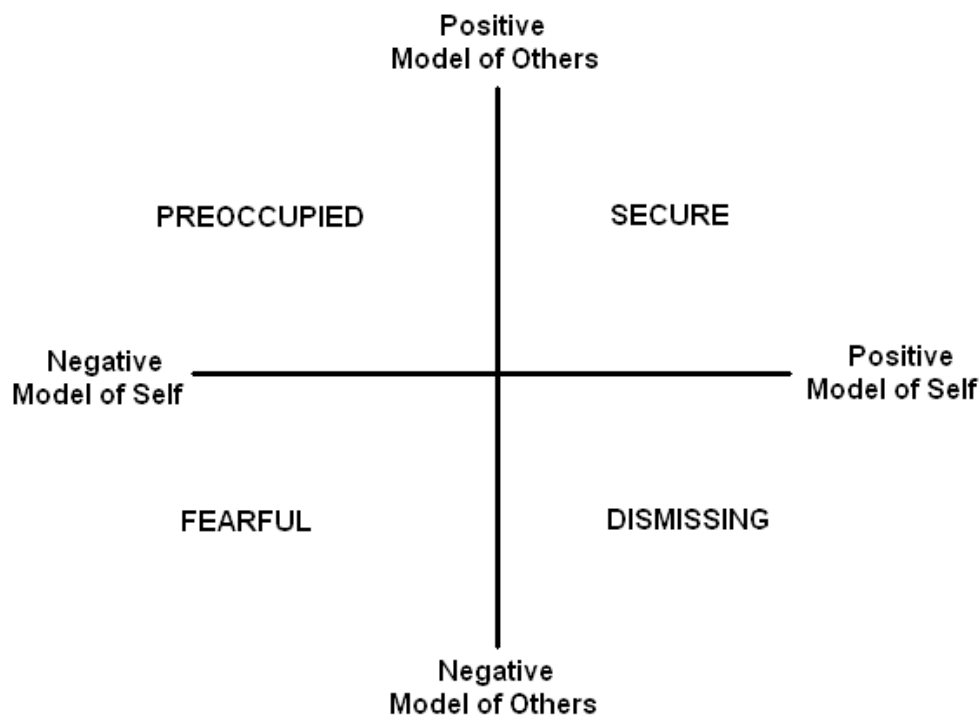
Denna studie använder sig av ett frågeformulär, där vuxna individer skattar hur de upplever att deras moder uppfostrat dem, sett till hela uppväxten (Landgren, 2004; se appendix 2). Testet ger dels en kvalitativ kategorisering av de olika uppfostringsstilarna, dels en kvantitativ mätning av graden av förekomst av respektive uppfostringsstil.

Specifika hypoteser om samband mellan uppfostringsstil och anknytning

Om man antar att predicerande samband existerar, kan man då specificera hypotesen ytterligare? Att ett barn med en trygg uppväxt och god relation till föräldrarna (en auktoritativ uppfostran), utvecklas till en trygg individ som vuxen är ett rimligt antagande. Likaså är det sannolikt att ett barn med liten eller ingen kontakt med föräldrarna (så kallade negligerande föräldrar, se beskrivning av uppfostringsstilarna nedan) får stora problem i relationer till andra människor som vuxen. Lite svårare är det att ha en uppfattning om hur en slapphänt eller auktoritär uppfostran eventuellt påverkar en individs framtida relationer. Min hypotes är att barn till slapphänta föräldrar riskerar att bli mer undvikande som vuxna. De är vana att få sin vilja igenom, men detta kommer att innebära konflikter senare i livet, då individens egna värderingar måste anpassas i relationen till andra människor. En väl grundad oförmåga till en sådan anpassning skulle kunna leda till ett mer undvikande beteende. Ser man istället på auktoritärt uppfostrade barn, så utsätts de för en stor press från sina föräldrar. Misslyckanden eller rädsla för misslyckanden torde vara en ångestskapande faktor. Om man tror på predicerande effekter, så skulle dessa individer i vuxen ålder i högre grad vara ångestfyllda och ambivalenta i sina relationer till andra människor.

Anknytningsmönster hos vuxna

När man ser på bindning hos vuxna människor är det inte relevant att prata om hur man relaterar till sin mamma. Istället är det vanligt att man ser på personens bindning till andra närstående personer, vilket är nära förknippat med hur man ser på sig själv och på andra människor. Bartholomew (1990) har gjort en modell, som kategoriserar individer i fyra grupper, utifrån hur de relaterar till sig själva och andra.

Figur 1. Model of self and others (Bartholomew & Horowitz, 1991)

En person med en positiv inställning till sig själv och andra klassar hon som "secure" (vanligare är att man använder begreppet "autonomous" om vuxna personer, vilket motsvarar den trygga anknytningen hos barn).

Har man istället en negativ bild av sig själv, men en positiv bild av andra, klassas individen som "preoccupied" (Bartholomew & Shaver, 1998). Denna anknytning har många likheter med den ambivalenta hos barn. Personen är angelägen att hela tiden söka bekräftelse från sin omvärld, för att kompensera för sin dåliga självbild. Han/hon försöker uppnå trygghet genom en acceptans från omgivningen.

Personer kategoriserade som "dismissing" (undvikande, vilket har en uppenbar koppling till motsvarande kategori för barn) har en positiv bild av sig själva, men en negativ bild av andra. Dessa personer undviker nära relationer till andra för att de har negativa förväntningar på andras responser. Deras rädsla för att bli avvisade gör att de undviker kontakter (Bartholomew & Shaver, 1998). De upprätthåller en positiv självbild med hjälp av psykologiska försvar, och förnekar vikten av nära relationer.

Den fjärde kategorin "fearful", där individen brottas med en negativ bild av både sig själv och andra, skiljer sig mer från motsvarande kategori hos barn (desorienterad). Det är inte ens klart att man kan prata om dem som analoga grupper. En person med denna bindning är i minst lika stort behov av bekräftelse från omgivningen som en individ klassad som

”preoccupied”. Problemet är dock att förväntningen att bli avvisad, gör att personen undviker nära relationer (Bartholomew & Shaver, 1998). Detta bindningsbeteende hänger normalt samman med en stor förlust av någon alternativt eller i kombination med ett trauma. Det går inte att se en självklar koppling till det desorienterade barnet, men studier visar att föräldrar med denna rädslobetingade bindning, ofta har barn som klassificeras som desorienterade (Goldberg, 2000; Karlsson, 2004).

Mätning av anknytning hos vuxna. När man mäter anknytning hos vuxna, finns det två huvudgrenar som dominerar inom forskningen. Båda har en förankring till Bartholomews modell av hur man relaterar till sig själv och andra (se figur ovan).

Det ena sättet att gå till väga är att använda sig av en intervju. Den mest använda är AAI (Adult Attachment Interview). Den togs fram av George med flera (1985), i första hand för att predicera beteenden i ”the strange situation”, utifrån föräldrarnas anknytning (Goldberg, 2000). Det gjordes genom att man matchade förälderns anknytningsmönster mot barnets. Utifrån intervjun klassificerar man sedan personer i de fyra kategorierna: ”secure-autonomous” (trygg), ”preoccupied” (ambivalent), ”dismissing-avoidant” (undvikande) och disorganized-disoriented (desorganiserad/desorienterad) (Simpson & Rholes, 1998; Goldberg, 2000).

Det andra sättet är att använda sig av självskattningsformulär. De tre mest kända är RQ (Relationship Questionnaire; Bartholomew & Horowitz, 1991), RSQ (Relationship Scales Questionnaire; Bartholomew & Horowitz, 1991) och ECR (Experiences in Close Relationships; Brennan et al., 1998).

RQ och RSQ mäter anknytningen för allmänna relationer. ECR mäter hur man relaterar till människor i nära, romantiska relationer. Detta görs genom att man mäter graden av ångest och undvikande hos testdeltagaren (Simpson & Rholes, 1998). I denna undersökning används de RSQ och ECR.

Kan man tala om stabilitet i anknytning?

För att kunna använda anknytning som ett mått på försökspersonernas trygghet i sig själva och deras relationer till andra människor, måste man göra klart för sig om man kan tala om anknytning hos vuxna, på samma sätt som man gör med barn.

Enligt Bowlby är anknytningsmönster stabilt över tid. Bindningen påverkas av hur föräldrarna betar sig mot barnet, och uppfostran tenderar till att ha samma grundkaraktär

genom uppväxten. En tendens till trygg/otrygg bindning ger upphov till en positiv respektive negativ spiral. Därav tenderar anknytningen att följa det inslagna spåret. Dock kan anknytning ändra sig över tid, men till det stora hela är den stabil (Bowlby, 1988).

Tidsaspekten. En helt avgörande fråga är vidare om anknytningsmönster är stabilt över tid. Med det menas inte att individens anknytningsmönster skulle vara konstant över tid – givetvis utvecklas alla. Vad som menas är om utvecklingen av anknytningsmönster följer en röd tråd; om det i barndomen utvecklas grundläggande drag som karaktäriserar en individs framtida anknytningsmönster. Är med andra ord en trygg anknytning hos ett spädbarn en bra prediktor för att individen kommer att ha en trygg anknytning som vuxen?

Det har gjorts mycket forskning på området, men resultaten är tvetydiga. Man kan först och främst se på stabilitet över kortare perioder, t ex under den tidiga barndomen. Vissa undersökningar visar mycket hög stabilitet (> 80 %) i bindningsbeteende under stabila livsförhållanden (Waters, 1978). En annan undersökning har visat klara samband mellan förändringar i bindningsbeteendet och specifika förändringar av livssituationen (Egeland & Farber, 1984). Detta ger dock inte hela sanningen. Det föreligger stor variation i hur hög stabiliteten är i olika undersökningar (Thompson, 1997) och nyare rön ger mycket låga värden på stabilitet (46-55 %) under den tidiga barndomen (Belsky et al., 1996a). Man har hittat starka tendenser till att det skulle föreligga stabilitet från spädbarnsålder upp till skolålder, 6-7 år (Wartner et al., 1994), samt för barn mellan 1 och 4 år (Howes & Hamilton, 1992). Återigen är resultaten motstridiga. Enligt Goldberg (2000) visar en mängd opublicerade studier på mycket små, om inte obefintliga tendenser till stabilitet.

Denna undersökning fokuserar på stabilitet över mycket lång tid (drygt 20 år), så här ställs saker på sin spets. Det har gjorts en stor mängd longitudinella studier, där personer som genomgått ”the strange situation” vid ett års ålder, i vuxen ålder testats med AAI, Adult Attachment Interview. Man har i en del fall funnit stöd för att stabilitet skulle föreligga mellan bindningen man hade som barn, och motsvarande anknytning som vuxen (Waters, 1978). I dessa studier var tiden mellan mätningarna 17-20 år. I liknande studier har resultatet visat sig vara annorlunda, med låg till obefintlig tendens till stabilitet (Goldberg, 2000). I de senare studierna hade individerna generellt gått igenom större livsförändringar över åren, än individerna i de föregående undersökningarna.

Forskarvärlden är fram till dagens datum fortfarande inte överens om huruvida anknytningen hos barnet är stabil över tid. Denna uppsats utgår ifrån ställningstagandet att

anknytningen *är stabil* över tid. Mer forskning med effektivare mätmetoder krävs dock för att bilden ska klarna.

Åldersdifferensen som möjlig påverkan på föräldrastilen och barnets anknytning

Det verkar finnas en utbredd misstro mot unga föräldrar och i synnerhet unga mammor, beträffande deras förmåga att ta hand om sitt barn. Det har blivit en norm att skaffa barn efter 30, och är man betydligt yngre än så löper man risk att få nedlåtande kommentarer från omgivningen; att man inte är mogen, eller saknar tillräckliga erfarenheter för att skaffa barn (Olsson; Aftonbladet, 2005-01-12).

Om vi med den teoretiska genomgången i bakhuvudet riktar uppmärksamheten mot ett av undersökningens syften; att undersöka om ålderskillnaden mellan modern och barnet har någon påverkan på moderns uppfostran och i förlängningen på barnets anknytning, uppstår ett problem...

Här borde nu följa en tydlig genomgång av den forskning som gjorts på detta område, men någon sådan forskning står knappt att finna! Att lägga till en variabel för att mäta åldersdifferensen mellan modern och barnet i en undersökning om t ex anknytning, är otroligt enkelt. Men trots att ämnet ständigt återkommer i samhällsdebatten (t ex vid vilken tidpunkt det är "rätt" att skaffa barn), verkar frågeställningen ha försummats i den psykologiska forskningen. En genomgång av diverse litteratur som behandlar anknytningsteorin, samt sökningar i databaser på Internet (PsycINFO och PsycARTICLES, 2005), genererade bara två träffar som har en viss koppling till frågeställningen.

Den första studien är mycket gammal och har inte direkt med anknytning att göra. Man studerade intelligens hos 10 000 barn i England och jämförde den med deras mödrars ålder vid födseln (Moshinsky, 1942). Beroende på vilka yttre faktorer som togs i beaktande (t ex antalet barn i familjen) visade resultatet att barn till äldre mödrar var antingen mer eller (!) mindre intelligenta än barn till yngre föräldrar.

I den andra studien, genomförd i USA, jämfördes tonårsmödrar (enligt författarnas definition, 13-17 år) och vuxna mödrar i avseende hur de interagerade med sitt barn (Ross & Ratchneewan, 2000). Totalt undersöktes 43 par av mödrar och barn (2-5 år). Författarna ville, förutom att undersöka eventuella skillnader i hur mödrarna interagerade med sina barn, också se om tonårsmödrarna ändrade sitt beteende gentemot sitt barn, över en längre tid. Man fann, efter att ha korrigerat för "störande" variabler, att det inte fanns någon skillnad mellan tonårsmödrar och vuxna mödrar, i tillgänglighet för barnet eller upplevd stress

av att vara mamma. Skillnader mellan föräldrars beteende berodde i högre grad på barnets temperament, storleken på familjen, den ekonomiska situationen och moderns rastillhörighet. Man hittade heller inga tecken på förändring i tonårsmödrarnas interaktion med barnen, sett över en längre tid.

Undersökningen har dock sina begränsningar; den bestod av endast 43 par av mödrar och barn, och den fokuserade på extrema fall – 13-17 år är en mycket ung ålder att bli förälder. I studien undersöktes hur mödrarna upplevde sin situation, men man tittade inte på hur barnen upplevde sina mödrar. Dessutom är det bara en undersökning, och den undersöker barn i en specifik ålder. Det är därför motiverat att utföra ytterligare undersökningar om eventuella effekter av en liten respektive stor åldersskillnad mellan mor och barn.

Man skulle kunna tänka sig att yngre mamma har lättare att sätta sig in i sitt barns problem och ha lättare att kommunicera med det, eftersom hon själv varit ung för inte så länge sedan. Hon har i högre grad växt upp i ett liknande samhällsklimat som sitt barn, jämfört med en äldre mamma. Detta är dock ingen vetenskapligt testad teori.

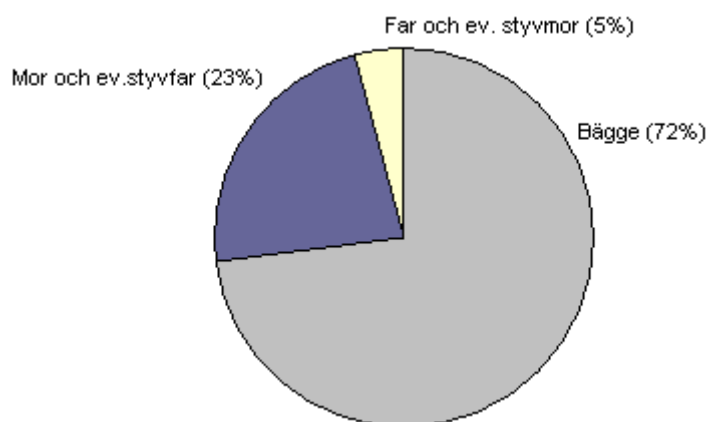
Påverkan från övriga variabler

Som alltid kan det finnas en mängd ”störande faktorer”, som kan tänkas påverka en undersökning. Med det menas inte att faktorerna förvränger resultatet och att man ska sträva efter att minimera dem. När man undersöker faktorer som påverkar ett samband, är det sällan enbart en faktor som står för den totala variansen. Istället kan det finnas en mängd faktorer som bidrar mer eller mindre. Det är därför viktigt att kontrollera faktorer som kan tänkas ha en effekt variationen.

En eller två föräldrar. En fråga som är aktuell i dagens samhälle är den om det är stora skillnader i att växa upp med en eller två föräldrar. En stor svensk studie jämförde 921 257 barn som vuxit upp med två vårdnadshavare, med 65 085 barn som vuxit upp med en ensamstående förälder (Ringbäck-Weitof et al., 2003). Man fann ökade risker av olika slag för dem som växt upp med en ensamstående förälder, jämfört med dem som växt upp i tvåföräldersfamilj. Forskarna kom fram till olika faktorer som kunde ha påverkat resultatet, t ex den ene förälderns frånvaro, bristande socialt stöd och familjekonflikter.

Man läser i tidningar om hur många äktenskap som slutar i skilsmässa och om barn som växer upp i splittrade familjer. Statistiken visar dock att de flesta trots allt lever i

kärnfamiljer: 72 % växer upp med båda (biologiska) föräldrarna i en kärnfamilj, och hela 95 % har vuxit upp med sin biologiska mamma.

Figur 2. Fördelning av familjekonstellationer i Sverige; procentsatser baserade på alla barn 1-17 år (Statistiska Centralbyrån, 2002)

Syskon. Antalet syskon i en familj påverkar tiden ett barn får med föräldern, samt interaktioner inom syskonskaran. Det kan också vara relevant för anknytningen vilken ordning i syskonskaran ett specifikt barn har. Syskon inom samma familj kan också få helt skild typ av uppfostran, och ha olika bindningsmönster (Harris, 1998).

Effekter av dagisvistelse. Flera ständigt återkommande frågor i samhällsdebatten är den om dagis är bra eller dåligt för ett barns utveckling, vid vilken ålder och hur många timmar per vecka ett barn maximalt bör vistas på dagis (Karlsson, 2004). Å ena sidan separeras barnet från mamman under längre perioder, å andra sidan träffar barnet nya människor som det lär sig att interagera med. Vissa menar att detta är gynnsamt för personlighetsutvecklingen. I ett antal svenska longitudinella studier har det visat sig att dagis gynnar utvecklingen, och att det ger större effekter om man börjar på dagis i tidig ålder (t ex Broberg et al., 1997). Ett antal amerikanska studier har dock gett motstridiga resultat. En studie av vuxna människor visar att aggressiviteten ökar om man utsätts för höga ljudvolymmer (t ex Geen, 1978), vilket skulle kunna gälla även på dagis, där ljudvolymen normalt sett är hög. En annan studie, som använde sig av "the strange situation", visade att i den grupp av barn som vistades på dagis över 20 timmar per vecka hade en högre andel av barnen en otrygg bindning (Belsky & Rovine, 1988). Ytterligare undersökningar har visat att dagisvistelser ger upphov till en positiv kognitiv utveckling, men en negativ beteendeutveckling. Debatten lär fortsätta...

Metod

Deltagare

I undersökningen deltog 73 studenter från Lunds Universitet och Lunds Tekniska Högskola, 36 män (49,3 %) och 37 kvinnor (50,7 %). Medelåldern på deltagarna var 22,9 år ($SD = 2,2$). Den yngsta var 19 år och den äldsta 32 år.

Totalt tillfrågades 123 personer, vilket innebär att svarsfrekvensen var 59,3 %. Av de som *inte* svarade (50 personer) angav 32 personer (64 %) tidsbrist som skälet, 5 (10 %) var endast engelskspråkiga och 6 (12 %) läste psykologi. De som läste eller hade läst psykologi nekades att delta, eftersom de bedömdes ha kunskaper i ämnet som kunde påverka den interna validiteten (detta beslut fattades innan insamlingen av data påbörjades). Sju personer (14 %) sade sig inte vilja delta och en person fullföljde inte testet, och ströks ur analysen.

Deltagarna valdes ut slumpmässigt bland dem som fanns tillgängliga, under premissen att könsfördelningen skulle vara jämn.

Mätinstrument

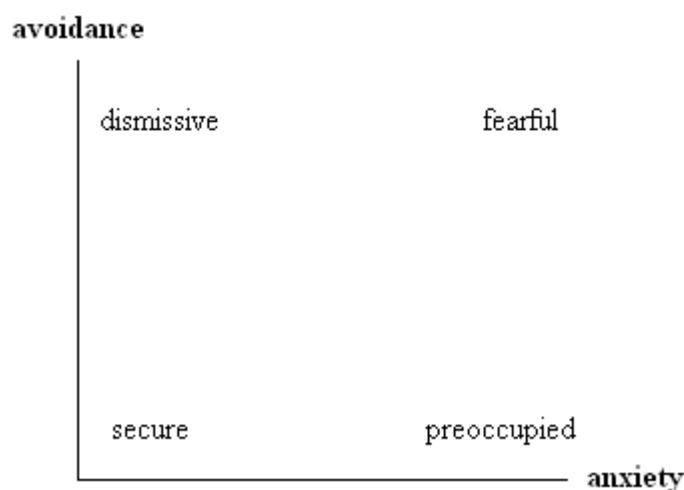
Data från deltagarna samlades in med hjälp av ett frågeformulär. Detta bestod av fyra delar:

Bakgrundsfakta. Bakgrundsfaktan bestod av åtta frågor rörande deltagarens bakgrund (se appendix 1). Faktan användes för att kunna kategorisera deltagarna utifrån t ex kön, åldersdifferens till modern och familjekonstellation. Eventuella skillnader mellan de skapade grupperna undersöktes sedan, för att kontrollera om den berörda faktorn hade någon påverkan på föräldrastil och anknytningmönster.

Föräldrastilstestet. Föräldrastilstestet (Landgren, 2004; se appendix 2) var nytt och obeprövat. Som mall användes Relationship Questionnaire (Bartholomew & Horowitz, 1991). Testet består av fyra mindre texter, som fungerar som operationaliseringar av de fyra föräldrastilarna. Deltagarna bedömer på en sjugradig skala hur väl respektive text stämmer in på deras relation till modern (relationen till fadern undersöktes inte). Därefter får de ta ställning till vilket av påståendena som bäst stämmer in på relationen. Detta är till för att möjliggöra en kategorisering i de fall en deltagare skattat två stilar lika högt. Grundtanken är att man ska kunna kategorisera deltagarna efter föräldrastil, men även kunna mäta dem över alla fyra kategorierna, genom den sjugradiga skalan.

RSQ. Den tredje delen i frågeformuläret är ett anknytningstest, Relationship Scales Questionnaire (se appendix 3), som mäter hur personer ser på allmänna relationer, genom att de tar ställning till 30 påståenden på en femgradig skala. Av de 30 påståendena är 17 aktiva mått på de fyra anknytningsstilarna. Med det menas att dessa 17 påståenden är mått på de fyra anknytningsstilarna (fyra till fem påståenden per stil). En kategorisering anknytningen sker genom att den stil som fått högst snittpoäng antas vara den dominerande. De övriga tretton påståendena fungerar som kontrollfrågor och används inte för klassificering av anknytningen.

ECR. Del fyra är ett anknytningstest för nära relationer, ECR (se appendix 4). Det består av 36 påståenden, som man tar ställning till på en sjugradig skala. Arton av dessa mäter ångest, 18 mäter undvikande beteende. Dessa dimensioner sätts samman och genererar en kategorisering i de fyra anknytningsstilarna:

Figur 3. Kategorisering av de fyra anknytningsstilarna, efter dimensionerna ångest och undvikande i ECR

Deltagarna kategoriserades utifrån om de låg över eller under medelpoängen på respektive dimension. Medelpoängen är snittpoäng på en fråga (4), multiplicerat med antal frågor (18). Den genomsnittliga poängen blir således 72. Observera att medelpoängen inte är detsamma som medelvärdet för deltagarna på testet. Med de två värdena för respektive deltagare skapades kategorier, motsvarande de fyra anknytningsstilarna. En person med trygg anknytning får en låg poäng på både ångest- och undvikandedimensionen. En person som får en hög poäng på ångest, men en låg på undvikande, klassificeras som ambivalent osv.

Procedur

Undersökningen genomfördes genom att personer som fanns tillgängliga tillfrågades om de ville delta. De fick en kortare presentation av vad undersökningen gick ut på. Därefter beskrevs testet i korthet (att det handlade om hur man relaterar till andra människor), karaktären på frågorna, samt den tid som det tog att besvara det (drygt 10 minuter för de flesta). Deltagarna garanterades anonymitet och att de hade rätt att avbryta testet. I de fall personerna satt i en grupp, gavs informationen att de skulle tänka på att fylla i formuläret enskilt. Ett fåtal personer ville efter testet ha en ”debriefing” om vad det mer ingående handlade om, och hur de svarat på frågorna. Inga specifika svar på testet eller personlig bedömning gavs, men personerna fick möjlighet att lämna sin e-post adress, om de ville veta resultatet av undersökningen som helhet.

Resultat

Resultatdelen inleds med att tillförlitligheten i testen undersöks. Därefter redovisas deskriptiv statistik för respektive test. Efter tillförlitlighetsprövningen följer en redovisning av sambanden mellan anknytning och föräldrastil. Slutligen klargörs skillnader i svarsfördelningen påverkade av åldersdifferensen mellan modern och deltagaren, samt skillnader på grund av övriga variablers inverkan

Resultat från tidigare undersökningar inom anknytningsforskningen har varit motstridiga. Vad som i en undersökning varit ett tydligt samband, har i en annan visat sig vara högst marginellt. Eftersom sambanden i denna undersökning är relativt svaga, erbjuds läsaren mycket fakta, för att ges en möjlighet granska slutsatserna av resultaten.

Är de använda testen tillförlitliga?

För att bedöma tillförlitligheten i de olika testen, kontrollerades först spridningen och normalfördelning på svaren. För föräldrastiltestet undersöktes även om det förelåg en partiell korrelation mellan de olika kategorierna. Eftersom beskrivningarna av de olika föräldrastilarna baserades på faktorerna ”grad av värme” och ”grad av restriktivitet”, fanns en risk att de skulle bli lika till innehållet och möjligen kunna överlappa varandra. Skulle detta ske, så innebär det att en eller flera beskrivningar av föräldrastilarna skulle mäta samma sak. Därefter gjordes för RSQ och ECR ett reliabilitetstest (Cronbach’s alpha).

Bakgrundsfakta. Bakgrundsfaktan (se appendix 1) används för att kontrollera effekter för variablerna: kön, ålder på deltagaren och dess moder, eventuella syskon, om man är uppväxt med sina biologiska föräldrar, deras utbildningsnivå samt om man gått i någon form av barnomsorg. Den enda bakgrundsfaktor som testas är åldersdifferensen mellan deltagaren och dess moder, eftersom det är av intresse att se om den normalfördelad och kan anses vara representativ för befolkningen (den behöver dock inte vara det för att kunna användas i en ANOVA). Detta gjordes genom en allmän deskriptiv statistik, samt ett normalfördelningstest.

Tabell 2. *Åldersfördelning bland deltagare och deras förälder*

	Min	Max	Medelvärde	SD
Deltagares ålder	19	32	22.9	2.24
Moderns ålder	40	66	52.45	5.33
Åldersdifferens	17	41	29.49	4.84

Det väsentliga i tabell 1, är värdena på åldersdifferensen mellan deltagarna, och deras respektive mödrar. Medelvärdet 29,49 är ett mycket representativt mått för Sveriges befolkning. Medelåldern för modern vid första barnets födelse är 29,0 år (Statistiska Centralbyrån, 2004), för fadern 31,4 år (Statistiska Centralbyrån, 2004). Standardavvikelsen ser bra ut, men det krävs ett normalfördelningstest, för att kunna fastställa om fördelningen är tillfredsställande. Detta gjorde jag med hjälp av Kolmogorov-Smirnovs test.

Tabell 3. *Test av normalfördelning av ålder*

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistik	Df	p
Deltagares ålder	.12	71	.01
Mammans ålder	.09	71	.20
Åldersdifferens	.08	71	.20

I fallen ovan, är inte deltagarnas ålder normalfördelad, men det saknar betydelse.

Åldersdifferensen visade sig ligga inom ramen för normalfördelning och kan antas vara representativ för befolkningen.

Föräldrastilstestet. Detta test har aldrig använts tidigare. Till att börja med behövs en allmän deskriptiv statistik, för att få en uppfattning om svarsfördelningen. Därefter undersöks om spridningen är normalfördelad. Därpå följer en partiell korrelationsanalys. En reliabilitetsanalys med Cronbach´s alpha är aldrig aktuell, eftersom det bara är ett item som mått på varje dimension.

Tabell 4. *Fördelning av svar på föräldrastilstestet*

	Medelvärde	SD
Slapphänt stil	4.81	1.49
Auktoritär stil	2.88	1.33
Auktoritativ stil	4.61	1.76
Negliggerande stil	1.82	1.24

Medelvärdena är förskjutna i jämförelse med en normalfördelningskurva, vilket blir ännu tydligare om man betraktar tabell 5.

Tabell 5. *Test av normalfördelning för föräldrastilar*

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistik	Df	p
Slapphänt stil	.16	72	.00
Auktoritär stil	.24	72	.00
Auktoritativ stil	.19	72	.00
Negliggerande stil	.29	72	.00

Det är relativt låg spridning på svaren och det är tydligt att det inte föreligger någon balans mellan de olika föräldrastilarna. Sammantaget kvalificerar sig egentligen inte föräldrastilstestet för en parametrisk analys, men det kommer ändå att användas i den följande analysen och värdena från föräldrastilstestet behandlas då som parametrisk data (för en utförligare förklaring, se avsnitt om föräldrastilstestet i diskussionsdelen).

Det är även av stort intresse att undersöka de inbördes relationerna mellan de olika kategorierna – i synnerhet eftersom detta är ett nytt test. Eftersom de fyra kategorierna

är bildade ur två dimensioner (värme och restriktivitet), så borde det finnas en viss korrelation sinsemellan. Partiell korrelation innebär att en eller flera kategorier, som är tänkta att mäta olika saker, korrelerar mycket starkt positivt ($r > .89$). Det innebär att de kategorierna mäter samma sak vilket naturligtvis inte är bra.

Tabell 6. *Resultat av partiell korrelation*

	Auktoritär stil	Auktoritativ stil	Negligerande stil
Slaphänt stil	-.35**	.15	-.41**
Auktoritär stil		-.25*	.27*
Auktoritativ stil			-.46

* $p < .05$. ** $p < .01$

Då ingen korrelation översteg .89, så innebär det att variablerna inte överlappar varandra och att ingen partiell korrelation föreligger.

RSQ – Relationship Scales Questionnaire. Reliabiliteten i detta test har i tidigare undersökningar visat sig vara hög. Det vill säga de items bundna till en gemensam variabel har inbördes korrelerat högt (för varje specifik deltagare). Reliabilitetsanalys med hjälp av Cronbach's alpha gav dock ett annat resultat för denna undersökning.

Tabell 7. *Värden efter reliabilitetsanalys med Cronbach alpha*

	Antal fall [N]	Totalt antal items [N]	Antal items borttagna [N]	Alpha-värde
Secure	73	5	1 (item 9)	.5161
Fearful	72	4	0	.7914
Dismissive	73	5	1 (item 6)	.6850
Preoccupied	72	4	0	.3235

Gränsen för alphavärdet är .7. Enbart kategorin "fearful" uppfyllde detta. Inom den kategorin var dock spridningen på svaren relativt liten. Övriga kategorier uppfyllde inte reliabilitetskravet, det vill säga items tänkta att tillsammans symbolisera en specifik kategori, mätte inte samma sak. På grund av detta används inte RSQ-testet i den fortsatta analysen,

eftersom jag anser att det i detta fall är opålitligt. Även om det skulle gå att korrelera RSQ mot t ex föräldrastilar (vilket gav ett medelstarkt samband), så går det inte att dra några slutsatser av det.

ECR – Experiences in Close Relationships. Jag angrep ECR-testet på samma sätt som RSQ. En markant skillnad med detta test är att samtliga 36 frågor är aktiva mått på ångest och undvikande. Det finns alltså inga kontrollfrågor, utan varje kategori symboliseras av 18 items. En analys med Cronbach's alpha gav följande värden:

Tabell 8. *Värden efter reliabilitetsanalys med Cronbach's alpha*

	Antal fall [N]	Totalt antal items [N]	Antal items borttagna [N]	Alpha-värde
Ångest	71	18	2 (item 32, 36)	.90
Undvikande	70	18	2 (item 9, 29)	.94

Genom att utesluta två items ur respektive kategori, erhöles mycket höga alphavärden. Det medför också att medelpoängen på respektive kategori i testet sjunker från 72 till 64 (se stycke om ECR i metoddelen). Utfallet av Cronbach's alpha visar på god reliabilitet, men jag måste även kontrollera svarsfördelningen.

Tabell 9. *Fördelning av svar på ECR-testet*

	Medelvärde	Median	SD
Ångest	50.06	46	16.97
Undvikande	42.17	39	18.34

Intressant är att deltagarna skattar ångest klart högre än undvikande, samt att de båda medelvärdena för deltagarna ligger klart under hälften ($M = 64$) av maxvärdet på respektive test. På samma sätt som för föräldrastilstesten kontrollerades sedan normalfördelningen av svaren med Kolmogorov-Smirnov.

Tabell 10. *Test av normalfördelning för ECR-dimensionerna*

	Kolmogorov-Smirnov		
	Statistik	Df	p
Ångest	.13	69	.01*
Undvikande	.10	69	.09

* $p < .05$.

Det fanns en signifikant avvikelse för ångestvariabeln, vilket innebär att den ligger utanför normalfördelningskurvan. Detta måste tas i beaktande i den följande analysen, eftersom det påverkar validiteten i resultaten (ett grundkrav för ANOVA är normalfördelning av data). Svaren på undvikandekategorin är normalfördelade, då $p > .05$.

Utfall av föräldrastils- och anknytningstestet

Föräldrastil. Resultatet av föräldrastilstestet (medelvärden och avvikelser för respektive kategorier) finns delvis beskrivet ovan. Det ger dock ingen bild av svarsfördelningen mellan de olika kategorierna (vilken stil deltagarna tyckte var mest framträdande hos sin mamma). Deltagarna ombeddes därför att välja den föräldrastil som bäst passade in på deras mamma, utifrån de ställningstaganden de gjort till respektive kategorier (se sista delen av appendix 2). Tjugonio personer (40,3 %) klassade den slapphänta stilen som den bäst beskrivande, nio personer (12,5 %) den auktoritära, tjugonio personer (40,3 %) den auktoritativa och fem personer (6,8 %) den negligerande stilen.

ECR. Liksom för föräldrastilstestet, finns deskriptiv statistik för de båda dimensionerna (ångest och undvikande). Utifrån respektive deltagares poäng på de två dimensionerna klassades personerna in i fyra anknytningsstilar (beskrivet i metoddelen). Av de 73 deltagarna gick 69 att klassificera. Fyra personer (5,5 %) hade inte fyllt i testet fullständigt. Fyrtiosju personer (64,4 %) hade en trygg anknytning. Nio personer (12,3 %) klassades som ”dismissive”, 13 personer (17,8 %) som ”preoccupied”, samt ingen som ”fearful”.

Samband mellan föräldrastil och anknytning

I denna del redovisas samband mellan föräldrastil och anknytning. Alla samband testades med Pearsons korrelationstest. Eftersom hypoteserna är riktade används ensvansad signifikantsprövning.

Tabell 11. *Korrelationer mellan ECR och föräldrastil*

ECR	Föräldrastil	Korrelation
Ångest	Slapphänt stil	-.18
	Auktoritär stil	.24*
	Auktoritativ stil	.00
	Negligerande stil	.14
Undvikande	Slapphänt stil	-.07
	Auktoritär stil	.03
	Auktoritativ stil	-.22*
	Negligerande stil	.01

* $p < .05$

På grund av att deltagare lämnat ofullständiga svar, blev det två bortfall i variabeln ”undvikande”. Överlag är det relativt låga korrelationer mellan variablerna. Det finns dock ett svagt positivt samband mellan auktoritär uppfostran och ångest, ett svagt negativt samband mellan auktoritativ uppfostran och undvikande, samt en tendens till ett negativt samband mellan en slapphänt uppfostran och ångest.

Skillnader mellan grupper på grund av åldersdifferens

Detta är det intressantaste i resultatdelen, eftersom det är detta som är den nya vinklingen, jämfört med tidigare undersökningar. Först undersöktes korrelationer mellan variabeln ”åldersdifferens” (som är skillnaden mellan deltagarens ålder och hans/hennes mammas) och föräldrastil respektive anknytning. Åldersdifferensen kategoriserades i tre nivåer; liten (grupp 1), mellan (grupp 2) och stor (grupp 3). Uppdelningen styrdes av att de tre grupperna skulle bli lika stora. Grupp 1 bestod av 24 individer, med en längsta åldersdifferens på 17 år och en

högsta på 27 år ($M = 24.17$, $SD = 2.30$). Grupp 2 bestod av 23 individer med en längsta åldersdifferens på 28 år och en högsta på 31 år ($M = 29.70$, $SD = 1.02$). Slutligen bestod grupp 3 av 24 individer med en längsta åldersdifferens på 31 år och en högsta på 41 år ($M = 34.63$, $SD = 2.81$). Det intressanta är jämförelsen mellan den ”yngre” och den ”äldre” gruppen. Mellangruppen fungerar som kontrollgrupp.

I korrelationsstudien var sambanden mellan åldersdifferens och anknytning mycket svaga. ANOVA gav inga tydligare resultat, och den utelämnas därför. Betydligt intressantare var resultaten av ANOVA för föräldrastilen.

En ANOVA-analys genomfördes för den oberoende variabeln ”åldersdifferens”. Direkta skillnader i val av föräldrastil och anknytning undersöktes, samt för interaktionseffekter av åldersdifferens på sambanden föräldrastil – anknytning.

Först kontrollerade jag att de tre grupperna hade lika varians, vilket är en grundförutsättning för att kunna utföra en ANOVA. Levene’s test gav för den slapphänta stilen $F(2,67) = .21$, $p = .81$; för den auktoritära stilen $F(2,67) = 5.30$, $p = .01$; för den auktoritativa stilen $F(2,67) = .93$, $p = .40$; och för den negligerande stilen $F(2,67) = 1.38$, $p = .26$. Den auktoritära stilen har ett signifikant värde, vilket innebär att variansen för den inte är lika, och att ANOVA inte är möjlig. I de övriga tre fallen är variansen tillfredställande.

Först analyserades om det fanns några skillnader mellan grupperna i föräldrastil. Det gav för den slapphänta stilen $F(2,67) = 2.15$, $p = .13$; för den auktoritativa stilen $F(2,67) = 2.92$, $p = .06$; och för den negligerande stilen $F(2,67) = .41$, $p = .67$; det vill säga inga signifikanta skillnader, men en stark tendens för den auktoritativa stilen ($p = .06$). Därför utfördes ett Post Hoc test (LSD-korrigerad) för den auktoritativa stilen, för att se eventuella skillnader i parvisa jämförelser. Det visade sig vara en signifikant skillnad (medelskillnad = 1.05, $p = .03$) mellan yngre och äldre föräldrar i graden av auktoritativt beteende. Gruppen med de yngsta föräldrarna skattades som mest auktoritativa ($M = 5.09$; $SD = 1.56$). Mellangruppen skattades nästan lika högt ($M = 5.00$; $SD = 1.48$), medan gruppen bestående av de äldre föräldrarna skattades lägst i graden av auktoritativt beteende ($M = 4.04$; $SD = 1.88$).

Övriga skillnader mellan grupper

Slutligen gjordes testning av övriga variabler (könsskillnader och familjeförhållanden), för att se om dessa hade någon inverkan på svarsfördelningen.

Könsskillnader. Av undersökningsdeltagarna var 36 män och 36 kvinnor. Ett t-test, med kön som oberoende variabel gjordes. Levene's test visade att variansen låg på godkända värden för föräldrastilarna och för "undvikande" på ECR, men inte för ångestvariabeln. Analysen visade på två tydliga könsskillnader:

Det fanns en tendens till att kvinnor ansåg sig ha få en mer *auktoritativ* uppfostran än män, $t = 1.91, p = .06$. Medelvärdet för kvinnorna var 5.00, $SD = 1.79$, medan medelvärdet för männen var 4.22, $SD = 1.66$.

Det fanns även en statistiskt signifikant skillnad mellan könen på "undvikande"-skalan, där männen i snitt var mer undvikande, $t = 2.19, p = .03$. Medelvärdet för kvinnorna var här 37.17, $SD = 17.46$ och för männen 46.54, $SD = 18.36$.

Ålder och placering i syskonskaran. Deltagarnas ålder visade sig som väntat, inte ha någon effekt på föräldrastils- och anknytningstesten. Att vara född som det äldsta barnet, alternativt ha äldre syskon, visade sig inte heller ha någon påverkan. Den enda antydning till effekt var en mycket svag tendens till att de som var *förstfödda* skattade graden av auktoritärt beteende från sina föräldrar *lägre* än kontrollgruppen, $t = 1.73, p = .09$.

Familjekonstellation, föräldrars utbildningsnivå och barnomsorg. Alla som deltog i undersökningen hade växt upp med både mamma och pappa, utom tre fall, då pappan inte varit närvarande. Denna fördelning gör att det inte går att utföra några analyser på dessa faktorer. Analys med t-test visade att utbildningsnivån hos föräldrarna samt om man gått i barnomsorg inte påverkade utfallet av föräldrastils- och anknytningstesten.

Diskussion

För att kort summera resultaten av undersökningen kan man säga att reliabiliteten i testen var varierande. ECR visade på god reliabilitet medan RSQ inte gjorde det och undantogs ur analysen. Föräldrastilstestet fick bra värden, men eftersom det inte använts tidigare krävs fler undersökningar för att kunna precisera den interna validiteten.

Sambanden mellan anknytning och upplevd föräldrastil var svaga, och överensstämde inte till fullo med hypoteserna. Effekterna av en stor respektive liten åldersskillnad var varierande. Intressant var att det fanns en statistiskt signifikant skillnad mellan grupperna för den auktoritativa föräldrastilen. Tvärtemot vad stereotypen är i

samhället, så var yngre föräldrar mer auktoritativa än äldre. Det fanns även vissa tendenser till skillnader för de övriga föräldrastilarna, men dessa var svagare.

Först följer en mer ingående tolkning av resultaten och kommentarer angående testen. Därefter redovisas de slutsatser som dragits utifrån resultatet, samt vad som behöver göras för att få en djupare insikt i frågeställningen.

Tolkning av resultat

De specifika hypoteserna – att det skulle finnas tydliga kopplingar mellan en viss typ av uppfostran från modern under uppväxten och en specifik anknytning som vuxen, gick inte att bekräfta. De enda signifikanta korrelationerna var ett svagt positivt samband mellan en auktoritär uppfostran och en högre grad av ångest hos den vuxna individen, ett svagt negativt samband mellan en auktoritativ uppfostran och ett undvikande beteende, samt en tendens till att de som fått en slapphänt uppfostran upplevde en lägre grad av ångest. Vid en kategorisering av ångest och undvikande till de fyra anknytningsstilarna, gick det däremot inte att se några samband mellan en viss typ av uppfostran och en specifik anknytning.

Det finns dock en del intressanta tendenser, om man inte grupperar in deltagarna i anknytningsstilar, utan enbart jämför deras skattning av sina mödrar med deras värden på ångest och undvikande. Den slapphänta stilen borde enligt hypotesen generera en låg grad av ångest, eftersom barnet får den värme och uppmärksamhet det behöver. Uppfostringsstilen utmärker sig i föräldrarnas oförmåga att sätta gränser och vägleda barnet. Dessa barn har, när de växer upp, svårare att ta ansvar och är i högre grad omogna och egocentriska (Karlsson, 2004). Detta borde enligt hypotesen leda till en högre grad av undvikande, eftersom individens krav blir svåra att anpassa med omgivningen. Jag fann dock inget stöd för denna hypotes. De individer som klassade sina föräldrar som slapphänta verkade istället ha ett anknytningsmönster som liknade det hos individer med auktoritativ uppväxt.

För den auktoritära uppfostringsstilen stämde hypotesen bättre. Det fanns inget samband med undvikande beteende, men det antas inte heller vara karaktäristiskt för denna stil. Vad som däremot antas vara karaktäristiskt är en förhöjd grad av ångest. Föräldrar till dessa barn har en hårdare och mer prestationsinriktad uppfostran, vilket kan leda till ångest inför misslyckanden. Resultatet visar också på en signifikant korrelation mellan auktoritär uppfostran och en förhöjd grad av ångest.

Korrelationerna för den auktoritativa stilen är också lite förvånande. Hypotesen var att en auktoritativ uppfostran skulle ge en trygg anknytning. Visserligen finns det ingen

positiv korrelation mellan auktoritativ uppfostran och ECR-variablerna, men jag hade väntat mig en kraftig negativ korrelation med ångest och undvikande. Det finns ett signifikant negativt samband mellan auktoritativ uppfostran och ”undvikande” ($r = -.22, p = .03$), men sambandet är svagt.

Slutligen borde en person med negligerande föräldrar, enligt hypotesen, ha en hög grad av både ångest och undvikande. Det gavs inget stöd för detta i resultatet. Dock var det ytterst få som skattade högt på den negligerande skalan, vilket gör det svårt att dra några slutsatser om denna grupp utifrån undersökningen.

Man bör ha i åtanke att modellerna för uppfostringsstilar och anknytning är amerikanska, och att det i uppfattningen av begreppen slapphänt och auktoritär uppfostran kan finnas kulturella skillnader. USA är relativt Sverige ett mycket konservativt land, både politiskt och religiöst. USA är också mer kapitalistiskt utpräglat, vilket borde medföra ett mer prestationsinriktat samhälle. Det är då inte långsökt att tro att det leder till ökade krav från föräldrarna (jämfört med t ex Sverige). Vad som då är en ”normal” uppfostran i Sverige, kanske upplevs som slapphänt i USA och vad som är en ”normal” uppfostran i USA kan upplevas som sträng, eller rent av rigid i Sverige.

Det är dock för tidigt att revidera hypoteserna. Jag tror att den uppfostran man får från föräldern och den relation som etableras därigenom har en predicerande effekt på individens anknytning som vuxen, trots att undersökningen visade på mycket svaga samband. En svaghet i undersökningen kan vara att testet som mätte hur man upplevde moderns uppfostran aldrig använts tidigare och kan behöva modifieras (se kommentar om föräldrastilstestet nedan).

Det andra huvudsyftet; att undersöka om ålderskillnaden mellan modern och det numera vuxna barnet har något samband med moderns uppfostringsstrategi och barnets anknytning, visade bara på en signifikant skillnad. Mammor i den grupp där åldersdifferensen mellan mor och barn var liten skattades i signifikant högre grad som *mer* auktoritativa än mammor i den grupp där åldersdifferensen mellan mor och barn var stor. Om man istället såg åldersdifferensen som en kontinuerlig variabel, fanns endast en stark tendens till att yngre mödrar skulle vara mer auktoritativa än äldre mödrar.

Det finns en intressant tanke, som eventuellt skulle kunna förklara delar av skillnaden mellan grupperna. Deltagarna i undersökningen var av ungefär samma ålder ($M = 22.9, SD = 2.24$). I den grupp där åldersdifferensen mellan mor och barn var stor borde således mödrarna generellt sett vara äldre än mödrarna i den grupp där åldersdifferensen mellan mor och barn var liten. Det skulle kunna innebära att mödrarna i de olika grupperna är

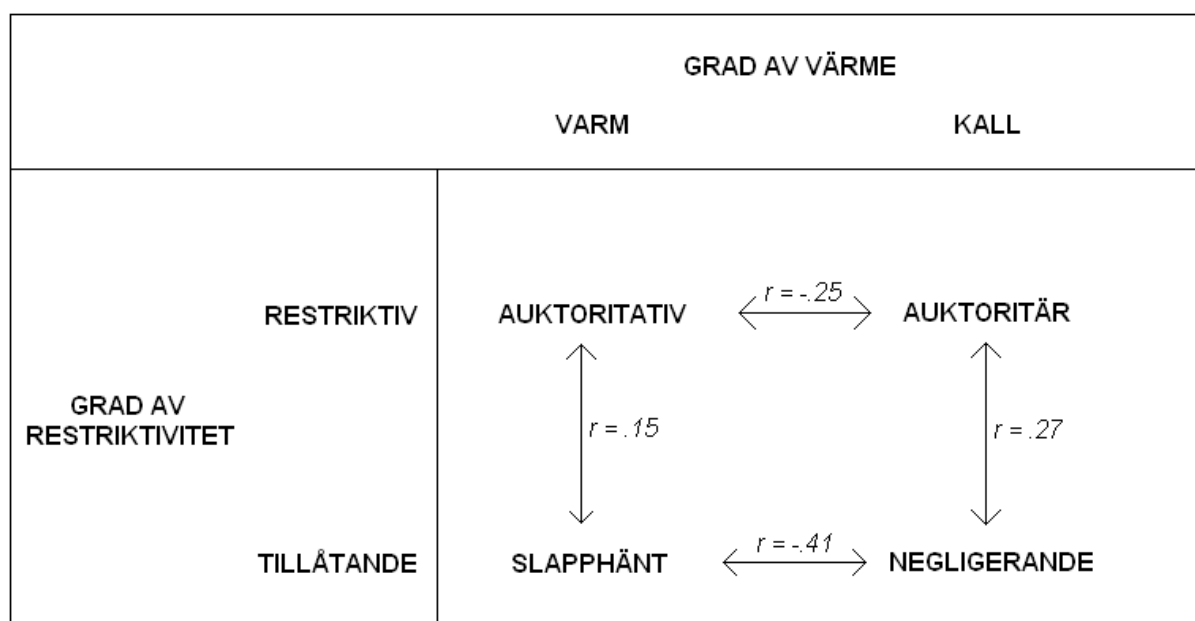
från två olika generationer, och att de yngre mödrarna skulle vara mer auktoritativa eftersom en auktoritativ föräldrastil blivit vanligare på senare år...

Tillförlitligheten i de använda testen

I detta avsnitt diskuteras utfallet av respektive test – hur svaren fördelat sig, samt om testen visade på god reliabilitet och validitet och hur detta påverkade undersökningen.

Föräldrastilstestet. Föräldrastilstestet är utformat efter en modell av Baumrind (1971, 1980). Den bygger på att klassificera föräldrabeteenden i kategorier, utifrån de två dimensionerna ”grad av värme” och ”grad av restriktivitet”. När man ser på modellen (figur 1), så ger den sken av att dessa dimensioner skulle väga lika tungt i formandet av en föräldrastil. Så är emellertid inte fallet.

Det föreligger ingen partiell korrelation mellan kategorierna ($r < .89$), trots att de var sammansatta av gemensamma variabler (värme och restriktivitet). Det ger stöd för att operationaliseringarna som används i testet, trots allt är unika. I övrigt kan man se att det föreligger positiva korrelationer – om än svaga – mellan kategorier med lika dimensionsnivå av värme (slapphänt – auktoritativ och auktoritär – negligerande). Anmärkningsvärt är att om man istället ser på samband mellan kategorier som har lika dimensionsnivå av restriktivitet (auktoritativ – auktoritär och slapphänt – negligerande), så är korrelationerna starkt negativa.

Figur 4. Schematisk bild över förhållanden mellan föräldrastilarna

Detta medför att värme har en betydligt större inverkan på föräldrastilen, än vad restriktivitet har. Förklaringen till det är att dessa par av kategorier är sammansatta av två dimensioner på ett sådant sätt att de klassas lika på den ena dimensionen, men är varandras motpoler i den andra. Om dessa dimensioner vore balanserade (hade lika stor inverkan) så borde den negativa och den positiva korrelationen ta ut varandra. De positiva korrelationerna mellan paren auktoritativ-slapphänt och auktoritär-negligierande, samt de negativa korrelationerna mellan paren auktoritativ–auktoritär och slapphänt-negligierande visar att ”grad av värme” har en dominerande effekt över ”grad av restriktivitet”. Naturligtvis föreligger också starka negativa samband mellan ”auktoritativ” och ”negligierande”, samt mellan ”slapphänt” och ”auktoritär”. Tilläggas bör att denna effekt kan bero på min operationalisering av kategorierna.

Som tidigare nämnts har testet aldrig använts tidigare, och utgör därmed en svaghet i undersökningen. Detta kan eventuellt förklara de mycket svaga samband som uppstod mellan föräldrastilar och bindningsmönster. Det har inte gått att finna något väl beprövat test där vuxna individer skattar hur de upplevde sin mammas uppfostran och relationen till henne. Det har inte heller varit möjligt att få fram statistik över hur fördelningen mellan de olika uppfostringsstilarna ser ut i Sverige. Jag kan t ex föreställa mig att andelen auktoritära föräldrar borde vara större i USA än i Sverige, på grund av det mer prestationsinriktade samhället, men det är förstås en ren spekulering.

Svårigheten att konstruera testet ligger i att ge en kort beskrivning av en föräldrastil, så att man får med de viktiga drag som kännetecknar den, samtidigt som beskrivningen inte får ha en alltför negativ klang, eftersom det ger upphov till social önskvärdhet. Om man sammanfattar dragen hos den auktoritativa föräldern och jämför dessa med dragen hos de auktoritära och negligierande föräldrarna, så låter beskrivningarna i de två sistnämnda fallen mycket mer negativa. När man fyller i ett frågeformulär så kan det ta emot att ge ett svar som uppenbart inte är ”det bästa”. Med andra ord; man ser hur man ska fylla i formuläret för att få ett ”bra” resultat. Detta kan man kompensera genom att tona ner de olika föräldrastilarna, så att det sammantagna innehållet i respektive beskrivning har en så neutral innebörd som möjligt. Problemet är att fortfarande ha en innebörd i beskrivningen, som kan antas vara en korrekt operationalisering av det man vill mäta.

Spridningen på svaren var inte normalfördelade. Standardavvikelseerna och variansen antar också låga värden. Deltagarna har skattat sig ganska lika på påståendena, och den slapphänta och den auktoritativa stilen skattas betydligt högre än de två övriga. Detta behöver inte innebära att testet är felkonstruerat. De olika stilarna är inte lika frekvent förekommande och det faktum att deltagare i hög grad identifierar sig med en av kategorierna,

påverkar i sin tur standardavvikelsen och variansen (och därmed naturligtvis normalfördelningen).

För att testet ska kvalificera för parametriska test så är ett av kraven att svaren är normalfördelade. Men eftersom de olika föräldrastilarna inte är lika vanligt förekommande, kan man knappast förvänta sig att spridningen för varje föräldrastilskategori ska vara normalfördelad. De övriga värdena för testet är dock bra. Kategorierna verkar mäta det som de är konstruerade för, och fördelningen av förekomsten av de olika föräldrastilarna är rimlig. Därför gjordes bedömningen att testet, trots att det inte uppfyllde kravet för normalfördelning, ändå gav en bra bild av föräldrastilarna och att det därför var av intresse att använda det i parametriska test. Detta måste dock tas i åtanke när man bedömer tillförlitligheten i svaren. Av särskilt intresse är resultatet att i de fall då åldersdifferensen mellan mor och barn var liten, så skattades modern som mer auktoritativ än i de fall då åldersdifferensen var stor. Hade detta undersökts med ett icke-parametriskt test, skulle det fortfarande ge en stark tendens ($p = .055$) till att ”yngre mödrar” upplevs som mer auktoritativa. Det krävs upprepade undersökning med testet innan jag vågar uttala mig om dess mer precist tillförlitlighet.

Relationship Scales Questionnaire – RSQ. Även om det visat på god reliabilitet tidigare, så uppfylldes inte kraven för reliabelt i denna undersökning. De värden jag har för testet är dock för den engelska versionen. Den svenska bearbetade versionen av Johansson (1997) ska dock enligt densamme ge god reliabilitet, men någon oberoende granskning har inte hittats. Man kan fråga sig varför inte fler items togs bort i denna studie, för att om möjligt öka reliabiliteten i testet. Detta beslut grundar sig på två orsaker:

1. Hur få items kan man ha och ändå anse att man mäter en dimension? Antag att man reducerar antalet items till två, och då får ett alpha-värde över .7. Rent matematiskt är det förstås bra, men det är knappast troligt att det fungerar i en undersökning. Att bara ha två items som mäter en dimension, gör att slumpfaktorn ökar dramatiskt. Man bör ställa sig frågan om man söker ett samband som inte finns. Det är lite som att sitta och vrida och vända på ett resultat till det passar en.
2. Att ta bort fler items hade enbart lett till mindre justeringar av alpha-värdet, och hade inte nått upp till gränsen .7. ”Preoccupied” gick t ex inte att få högre än .33.

Om ett test är vida spritt och har visat på god reliabilitet vid tidigare undersökningar, är detta ingen garanti för att det kommer att fungera i en viss specifik undersökning. Om ett test inte har tillräckligt hög reliabilitet, så går det inte att använda. Att det fungerat tidigare, påverkar inte deltagarna i denna undersökning.

Experiences in Close Relationships – ECR. Utfallet av ECR (cirka 65 % tryggt anknutna individer) stämmer relativt bra in på de värden man fått vid tidigare undersökningar. I amerikanska studier av collegestudenter brukar andelen tryggt anknutna individer variera mellan 45-65 %, mycket beroende på vilken mätmetod man använder (Simpson & Rholes, 1998). Men som Karlsson (2004) antyder, är siffran generellt sett högre i Sverige. I en tidigare undersökning (MacDonald, 1999), visade det sig att män generellt hade en högre grad av undvikande bindningsmönster än kvinnor. Nivåerna av ångest skilde sig inte åt mellan grupperna. Dessa resultat stämmer överens med utfallet i denna undersökning.

Testet för ”Experiences in Close Relationships” (ECR) gav till skillnad från RSQ, god reliabilitet. När resultatet sedan kategoriserades till anknytningsstilar, överensstämde fördelningen mellan de olika stilarna mycket bra med tidigare undersökningar (i västvärlden).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visade undersökningen på mycket svaga samband mellan föräldrastilar och anknytningsmönster. Två signifikanta samband gick dock i linje med de specifika hypoteserna. Det fanns ett positivt samband mellan auktoritär uppfostran och ångest, samt ett negativt samband mellan auktoritativ uppfostran och ett undvikande beteende.

Viktigast är att det tycks finnas vissa skillnader i relationen mamma-barn, vilka är beroende av åldersdifferensen. Det är dock för tidigt att uttala sig om den mer precisa naturen av dessa och hur stora skillnaderna är.

Vad undersökningen främst har visat är hur otroligt svårt det är att mäta relationer, i synnerhet med en kvantitativ ansats; i det här fallet frågeformulär. Man bör i detalj kontrollera de test man använder, särskilt om de är ”väl etablerade”. Det finns uppenbara begränsningar i vad man kan mäta genom att enbart använda sig av en kvantitativ ansats. Att försöka kontrollera alla variabler och få ett starkt underlag rent statistiskt kan vara en grund att utgå ifrån. Dock blir resultatet lite av en illusion, eftersom man tappar mycket av dynamiken i frågeställningen, när komplexa relationer ska översättas till siffror.

Föräldrastilstestet, för att ta ett exempel, är en förenkling, som kan ge en överskådlig bild, men om man vill gå på djupet med uppfostringsmetodernas verkliga påverkan, krävs en mer öppen metod (t ex intervju), som inte begränsas av testens definitioner.

Hur kan man gå vidare?

För att få en djupare förståelse anser jag att det är nödvändigt att integrera en kvalitativ ansats; att intervjua både föräldern och dess barn, och utifrån det klassificera relationen. Det ger även en mer djupgående förståelse för familjekonstellationen. Även om man inom anknytningsteorin betonar relationen mor-barn, så präglas uppfostran (i de flesta fall) av två föräldrar. Dessa behöver ju inte ha samma anknytningsstil och uppfostran. Det ger också mer dynamik till helhetsbilden, att undersöka hur eventuella syskon påverkar relationerna.

Förhoppningen är att denna undersökning väckt intresse för en variabel som är förbisedd i psykologisk forskning, men så allmänt debatterad.

Referenslista

- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social & Personal Relationships*, 7(2), 147-178.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality & Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Bartholomew, K., & Shaver, P., R. (1998). Methods of assessing adult attachment: Do they converge? In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (25-45). New York, NY, US: Guilford Press.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1), 1-103.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*, 35(7), 639-652.
- Belsky, J., & Rovine, M. J. (1988). Nonmaternal care in the first year of life and the security of infant-parent attachment. *Child Development*, 59(1), 157-167.
- Belsky, J., Campbell, S. B., Cohn, J. F., & Moore, G. (1996). Instability of infant-parent attachment security. *Developmental Psychology*, 32(5), 921-924.
- Bowlby, J. (1994). *En trygg bas: Kliniska tillämpningar av bindningsteorin*. Borås: Natur och Kultur.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (Eds), *Attachment theory and close relationships* (46-77). New York, NY, US: Guilford Press.
- Broberg, A. G., Wessel, H., Lamb, M. E., & Hwang, C. P. (1997). Effects of day care on the development of cognitive abilities in 8-year-olds: A longitudinal study. *Developmental Psychology*, 33(1), 62-69.
- Cole, M., Cole, S. R., & Lightfoot, C. (2005). *Development of Children 5th ed*. New York: Worth Publishers.
- Geen, R. G. (1978). Effects of attack and uncontrollable noise on aggression. *Journal of Research in Personality*, 12(1), 15-29.
- Egeland, B., & Farber, E. A. (1984). Infant-mother attachment: Factors related to its development and changes over time. *Child Development*, 55(3), 753-771.

- Goldberg, S., (2000). *Attachment and Development*. London: Arnold.
- Harris, J. R. (1998). *The nurture assumption: why children turn out the way they do*. New York: Free Press
- Howes, C., & Hamilton, C. E. (1992). Children's relationships with child care teachers: Stability and concordance with parental attachments. *Child Development, 63(4)*, 867-878
- Johansson, A. (1997). Attachment working models och omedveten bearbetning av social information. Institutionen för Psykologi, Lunds Universitet.
- Karavasilis, L., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *Behavioral Development, 27(2)*, 153-164.
- Karlsson, L., (2004). *Psykologins Grunder*, 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Kerns, K. A., Tomich, P. L., Aspelmeier, J. E., & Contreras, J. M. (2000). Attachment-based assessments of parent-child relationships in middle childhood. *Developmental Psychology, 36(5)*, 614-626.
- Moshinsky, P. (1942). Social environment as a modifying factor in the correlation between maternal age and intelligence of offspring. *Milbank Quarterly, 20*, 47-60.
- Olsson, B. Lika ansvarslost att vänta med barn tills man är 40. *Aftonbladet, 2005-01-12*.
- Ringbäck-Weitof, G., Hjern, A., Haglund, B., & Rosén, M. (2003). Mortality, severe morbidity, and injury in children living with single parents in Sweden: A population-based study. *The Lancet, 361(9354)*, 289-295.
- Rohrbeck, C. A., Twentyman, C. T., (1986). Multimodal Assessment of Impulsiveness in Abusing, Neglecting, and Nonmaltreating Mothers and Their Preschool Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology 54 (2)*, 231-236
- Ross, Ratchneewan. (2000). A comparison of mother-child interaction between adolescent and adult mothers of preschoolers, *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences & Engineering, 61(2-B)*, 783.
- Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (1998). *Attachment theory and close relationships*. New York: Guilford Press.
- Statistiska Centralbyrån, SCB. (2005).
- Thompson, R. A. (1997). Sensitivity and security: New questions to ponder. *Child Development, 68(4)*, 595-597.
- Wartner, U. G., Grossmann, K., Fremmer-Bombik, E., & Sues, G. (1994). Attachment patterns at age six in south Germany: Predictability from infancy and implications

for preschool behavior. *Child Development*, 65(4), 1014-1027.

Waters, E. (1978). The reliability and stability of individual differences in infant-mother attachment. *Child Development*, 49(2), 483-494.

Appendix 1

Nedan följer ett antal frågor om din bakgrund. På fråga ett (1) och fyra (4), besvaras frågan enklast genom att stryka under det korrekta alternativet.

1. Jag är man / kvinna

2. Jag är född år

3. Min biologiska mamma är född år

4. Jag är det äldsta barnet / har äldre syskon

5. Jag är uppväxt tillsammans med min biologiska mamma

Ja	Nej
☐	☐

6. Mina föräldrar levde tillsammans under min uppväxt

Ja	Nej
☐	☐

7. Min mamma har utbildat sig på eftergymnasial nivå

Ja	Nej
☐	☐

8. Min pappa har utbildat sig på eftergymnasial nivå

Ja	Nej
☐	☐

9. Jag har gått på dagis eller annan barnomsorg

Ja	Nej
☐	☐

Appendix 2

Nedan följer fyra mindre texter, som beskriver olika sätt att relatera till sin mamma under uppväxtåren. Sätt ett kryss för hur väl Du anser att varje text beskriver din relation till din mamma.

A. Min mamma gav mig uppmärksamhet, och tröstade mig när jag behövde det. Vi hade lätt för att uttrycka våra känslor för varandra. Hon brydde sig inte så mycket om att försöka kontrollera mig. Jag fick för det mesta göra som jag ville.

Stämmer inte alls

stämmer mycket bra

B. Min mamma ställde krav och satte upp tydliga regler som jag förväntades att följa. Jag kunde ibland bli belönad när jag gjort något bra. Hon visade sällan sina egna känslor och gav mig inte så mycket uppmärksamhet och tröst som jag ibland behövde.

Stämmer inte alls

stämmer mycket bra

C. Min mamma var omhändertagande, och lyssnade när jag uttryckte mina känslor. Hon satte upp tydliga regler, och om jag bröt mot dessa, kunde jag få någon form av bestraffning. Hon brukade ofta krama mig och vi hade en ömsesidig öppenhet gentemot varandra.

Stämmer inte alls

stämmer mycket bra

D. Jag upplevde inte att min mamma kontrollerade mig, jag gjorde nästan alltid som jag ville. Jag fick inte mycket uppmärksamhet. Det var svårt att komma nära mamma, och få tröst när jag var ledsen. Hon uttryckte inte sina känslor.

Stämmer inte alls

stämmer mycket bra

Om Du skulle välja en av beskrivningarna ovan, som bäst passar in på din relation till din mamma, vilken skulle det vara? Sätt en ring runt den bokstav som bäst passar in.

A **B** **C** **D**

Föräldrastilstest; Philip Landgren; Lunds Universitet, 2004.

Efter modell av Relationship Questionnaire (RQ); Bartholomew & Horowitz, 1991.

Appendix 3

Relationsskalan (RSQ)

Nedan finner du påståenden som berör sociala relationer. Det kan t. ex. röra sig om kärleksrelationer eller vänskapsförhållanden. Ta ställning till varje påstående enskilt genom att ringa in det alternativ som bäst stämmer in på dig.

1. Jag tycker det är svårt att förlita mig på andra människor.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

2. Det är väldigt viktigt för mig att känna att jag är oberoende.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

3. Det är lätt för mig att känslomässigt komma nära andra människor.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

4. Jag skulle helt och hållet vilja "bli ett" med en annan person.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

5. Jag är rädd för att bli sårad om jag tillåter mig själv att komma andra för nära.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

6. Jag är tillfreds utan att ha nära känslomässiga relationer.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

7. Jag är inte säker på att jag alltid kan lita på att andra är där för mig när jag behöver dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

8. Jag vill vara känslomässigt helt nära andra människor.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

9. Jag oroar mig för att vara ensam.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

10. Jag är tillfreds med att förlita mig på andra.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

11. Jag oroar mig för att den jag älskar egentligen inte älskar mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

12. Jag tycker att det är svårt att helt och hållet lita på andra människor.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

13. Jag oroar mig för att andra ska komma mig för nära.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

14. Jag vill ha känslomässigt nära relationer.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

15. Jag är tillfreds med att andra människor är beroende av mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

16. Jag oroar mig för att andra inte värderar mig lika högt som jag värderar dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

17. Människor är aldrig där för en när man behöver dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

18. Min önskan är att komma andra människor helt nära, skrämmer ibland bort dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

19. Det är väldigt viktigt för mig att känna att jag klarar mig själv.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

20. Jag är illa till mods när någon har kommit mig för nära.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

21. Jag oroar mig för att den jag älskar inte skulle vilja stanna kvar hos mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

22. Jag föredrar att andra inte är beroende av mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

23. Jag oroar mig för att bli övergiven.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

24. Jag tycker att det är obehagligt att komma andra nära.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

25. Jag känner att andra tvekar till att komma lika nära mig som jag vill komma dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

26. Jag föredrar att inte förlita mig på andra.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

27. Jag vet att andra kommer att vara där för mig när jag behöver dem.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

28. Jag oroar mig för att andra inte ska acceptera mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

29. Ofta vill min partner ha en närmare känslomässig relation än vad som känns bra för mig.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

30. Jag tycker att det är relativt lätt att komma andra nära.

1	2	3	4	5
stämmer inte alls			stämmer mycket väl	

Relationship Scales Questionnaire (RSQ), Bartholomew & Horowitz, 1991.

Svensk översättning av Bjarne M. Holmes; Lunds Universitet, 1996.

Bearbetad version av Anders Johansson; Lunds Universitet, 1997.

Appendix 4

Erfarenheter av nära relationer

Instruktioner: Följande påståenden handlar om hur du känner dig i kärleksrelationer. Vi är intresserade av hur du i allmänhet uppfattar relationer, inte bara vad som gäller i din nuvarande relation. Svara på varje påstående genom att ange hur väl du instämmer med det. Skriv en siffra på raden före varje påstående, använd följande skattningsskala:

instämmer		neutral			instämmer	
inte alls					helt	
1	2	3	4	5	6	7

- ___ Jag föredrar att inte visa min partner vad jag känner innerst inne.
- ___ Jag oroar mig för att bli övergiven.
- ___ Det känns mycket bra för mig att vara nära min partner.
- ___ Jag oroar mig en hel del för hur det ska gå med mina relationer
- ___ Det är just när min partner kommer för nära som jag vill dra mig undan.
- ___ Jag är orolig för att en partner inte ska bry sig om mig i samma utsträckning som jag bryr mig om henne.
- ___ Jag känner mig besvärad när en partner vill komma mycket nära mig.
- ___ Jag oroar mig en hel del över att förlora min partner.
- ___ Jag tycker inte det är behagligt att öppna mig helt och hållet inför en partner.
- ___ Jag önskar ofta att min partners känslor för mig vore lika starka som mina känslor är för honom/henne.
- ___ Jag vill kommanära min partner men drar mig ändå tillbaka gång på gång.
- ___ Jag vill ofta känna mig helt och hållet förenad med en partner och detta skrämmer ibland bort honom/henne.
- ___ Jag blir orolig när en partner kommer mig alltför nära.
- ___ Jag bekymrar mig för att bli ensam.

instämmer		neutral			instämmer	
inte alls					helt	
1	2	3	4	5	6	7

- ___ Jag tycker det känns tryggt att dela mina privata tankar och känslor med min partner.
- ___ Min önskan att komma mycket nära skrämmer ibland bort folk.
- ___ Jag försöker undvika att komma alltför nära min partner.
- ___ Jag behöver en hel del garantier att jag är älskad av min partner.
- ___ Jag tycker det är förhållandevis lätt att komma nära min partner.
- ___ Ibland känner jag att jag tvingar min partner att visa mer känslor, mer engagemang.
- ___ Jag tycker det är svårt att låta mig själv bli beroende av min partner
- ___ Jag bekymrar mig inte ofta över att bli övergiven.
- ___ Jag föredrar att inte komma för nära min partner.
- ___ Om jag inte kan få min partner att visa intresse för mig blir jag irriterad eller arg.
- ___ Jag berättar i stort sett allting för min partner.
- ___ Jag tycker inte att min vill ha lika mycket närhet som jag vill.
- ___ Jag diskuterar ofta mina problem och angelägenheter med min partner.
- ___ När jag inte är engagerad i en relation känner jag mig lite ängslig och osäker.
- ___ Det känns tryggt för mig att vara beroende av en partner.
- ___ Jag blir besviken om min partner inte är tillgänglig så ofta som jag skulle önska.
- ___ Jag har inget emot att be en partner om tröst, råd och hjälp.
- ___ Jag blir besviken om en partner inte finns där när jag behöver honom/henne.
- ___ Det är till stor hjälp att jag kan vända mig till min partner när jag behöver det.
- ___ När en partner tycket illa om mig känner jag mig värdelös.
- ___ Jag vänder mig till min partner i många angelägenheter inklusive att få stöd och tröst.
- ___ Jag tycker mycket illa om när min partner är ute på egen hand och borta från mig.